

FREDET

BYGDEBORG

© Bjørn Helene Design

FREDET KULTURMINNE

Disse roysene er automatisk fredede kulturminner. Det er ikke tillatt å fjerne stein fra roysene eller skade dem på annen måte. Hugging av trær og fjerning av vegetasjon må gjøres på en slik måte at den ikke blir skadet. Det må heller ikke settes opp ting i nærheten som skjemper kulturminnet.

JERNALDERSAMFUNNET

I eldre jernalder bodde det antakelig ikke mer enn et par tusen mennesker på hele Eiker. De bodde på et lite antall gårder som var ryddet sentralt i bygda, kanskje mer enn rundt 80 i alt.

Det var et bondesamfunn der folk livnærte seg av jordbruk og husdyrhold, men der ressursene i utmarka også var viktig - den ble brukt til jakt og fiske, til bærsanking og som beitemark.

Skogen ble brukt som tømmer, til brensel og gjerdet og til kullbrenning - og i myrene kunne det være verdifull jernmalm. Arkeologiske funn fra «romersk jernalder» (0 - 400 e.Kr.) på Eiker tyder på at samfunnet var dominert av en velstående krigerklasse. Funnene viser også at det en har hatt kontakt med omverdenen og utvekslet verdigjenstander og handelsvarer - også med det europeiske kontinentet. Jern og pelsverk var ettertraktede varer der. De som kontrollerte slike ressurser hadde makten i samfunnet.

GUNHILDRUDSKANSEN

Borgen ligger omtrent 245 m.o.h. på et høydedrag som faller bratt ned mot Gunhildrud-gårdene.

Hovedmuren mot nordvest, som er usedvanlig godt bevart, er en kistemur med store steiner på utsiden og mindre bak. Den er 40 meter lang, 2-3 meter bred og inntil 2 meter høy. En annen mur mot sørvest er 30 meter og en tredje mot nordost er 60 meter lang. På nordsiden av platået ligger det ei roys med nevestein, som kan være ei kasterøys eller et depot av kastestein som kunne brukes mot inntrengere.

Fra borgen er det god utsikt over Eikeren og Fiskumvannet. Forsvarsåsen ved Brekke ligger på motsatt side av Eikeren, og det er nærliggende å tenke seg at begge disse anleggene har vært brukt til å overvåke og kontrollere ferdselen langs dette vassdraget.

Det har aldri blitt foretatt arkeologiske undersøkelser på eller rundt borgen, så det er vanskelig å si noe om hvilke andre funksjoner den eventuelt kan ha hatt.

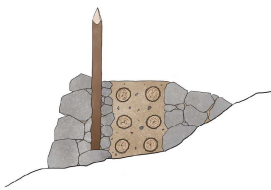
HVA VAR EN «BYGDEBORG»?

Dette er anlegg fra forhistorisk tid, og ingen kan si sikkert hva de har blitt brukt til.

Tradisjonelt har det vært vanlig å anta at de først og fremst har fungert som forsvarsverk, og dermed har navnet «bygdeborg» blitt innarbeidet. Nyere forskning og teorier åpner imidlertid for at disse anleggene også kan ha hatt andre funksjoner.

Få av anleggene er datert, men mest sannsynlig har de vært i bruk i «romersk jernalder», det vil si fra år 0 og fram mot 400 til 500-tallet. Steinene vi ser i dag er rester av den nederste delen av forsvarsverket. Oppå steinmurene har det vært høye palisader av treverk.

Illustrasjonssnitt av hvordan muren til en bygdeborg kan ha sett ut.

Fleire av borgene er anlagt på steder som ville ha egnet seg dårlig dersom hensikten var å forsvare seg mot en hær av profesjonelle krigere. Rundt omkring finnes det koller og åsrygger som ligger høyere enn borgen - der kunne bueskyttere ha stått trygt og beskytt borgen med brannpiler.

Arkeologiske undersøkelser viser at ressursene i utmarka ble utnyttet på den tida borgene var i bruk. Det kan derfor tenkes at de har blitt brukt til å beskytte beitende kveg, men også til å oppbevare skinn og pelsverk, metaller og andre verdifulle varer. Borgene kan ha blitt lagt på utilgjengelige steder for å hindre tyver i å trenge inn, men også fordi det ga muligheter for å signalisere ned til bygda dersom en trengte hjelp og forsterkninger.

Borgene kan også ha vært plasser der det foregikk varebytte, kanskje i form av seremoniell utveksling av gaver. Det kan også tenkes at andre former for seremonier har funnet sted der, for eksempel rituelle kamper eller innvielse av ungdommen i de voksnes rekker.

BYGDEBORGER I ØVRE EIKER

Les mer om borgene på Rotary sin nettside ved å scanne QR-koden.

